

Ex oriente lux

Γράφει ὁ Γ. - Σ. Πρεβελάκης*

Ἡ Vaira Vike-Freiberga, ὑποψήφια γιὰ τὴν Προεδρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, θὰ μείνει στὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης ὡς μεγάλη χαμένη εὐκαιρία. Μὲ κύριες προσωπικότητες τὸν Βέλγο Herman Van Rompuy καὶ τὴν Ἀγγλίδα Βαρώνη Ashton of Upholland, ἡ νέο-ἐπιλεγεῖσα ἡγετική ὁμάδα ἀποτελεῖται ἀπὸ πολιτικούς τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἐκτυλίχθηκε στὸ σταθερὸ πλαίσιο τῆς μεταπολεμικῆς Δυτικῆς Εὐρώπης· χωρὶς, δηλαδή, ἄμεση ἐπαφὴ μὲ ἐμφυλίου, ξένη κατοχὴ ἢ δικτατορίες.

Ἡ Vaira Vike-Freiberga διαφέρει ριζικά. Ἡ οἰκογενειακὴ καὶ προσωπικὴ τῆς ἱστορία ἀντανακλᾷ τὸ δράμα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πού βρέθηκαν ἀπὸ τὴν «λάθος» πλευρὰ τῆς Ἱστορίας. Πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Λεττονία, περιπλανήθηκαν σὲ τρεῖς ἡπείρους. Ἡ Vaira κατόρθωσε νὰ ἐπιβληθεῖ ἐπιστημονικά στὴν διεθνή ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα, παρὰ τὰ ἐμπόδια τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ φύλου τῆς. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου στὸν Καναδᾶ, ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα τῆς τὸ 1998· ἓνα ἔτος κατόπιν ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Λεττονίας. Ὑπὸ τὴν ἡγεσίᾳ τῆς, ἡ μικρὴ αὐτὴ χώρα ξεπέρασε σοβαρὰ πολιτικά καὶ γεωπολιτικά προβλήματα καὶ ἐντάχθηκε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἔκτοτε ὑποδειγματικὸ μέλος. Ἡ Vaira Vike-Freiberga ἔχει γνωρίσει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τούς πολιτικούς διωγμούς, τὴν ἐξορία, τοὺς σκληροὺς πολιτικούς καὶ διπλωματικούς ἀγῶνες. Δύσκολα ὑπόκειται σὲ ψευδαισθήσεις ὅπως τὸ «Τέλος τῆς Ἱστορίας».

Ἀντ' αὐτῆς, οἱ ἡγέτες τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ἐπέλεξαν τὴν ἄχρωμη καὶ ἄοσμη συναινετικότητα. Ἐναντὶ τῆς χαρισματικῆς ἡγετικῆς προσωπικότητος προτίμησαν τὴν διαχειριστικὴ ἐμπειρία. Ἀντὶ γιὰ τὸ ἀπειλητικὸ μέλλον, ἐστράφησαν στὸ καθησυχαστικὸ παρελθόν. Καὶ ὅμως, ἄλλα ἀπαιτοῦν οἱ καιροί. Ἡ οἰκονομικὴ κρίση συνιστᾷ ἀπλὸ σύμπτωμα ἀπὸ βαθύτερα προβλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντιμετωπίζονται ἀνωδύνως. Ἡ ἀνάπτυξη στρέφεται πλέον ἐκτὸς Εὐρώπης, ἡ ὁποία καταδικάζεται κατὰ συνέπεια σὲ οἰκονομικὴ στασιμότητα. Ἡ προσαρμογὴ τῶν Εὐρωπαίων στὴν συνεπαγόμενη λιτότητα θὰ συνοδευθεῖ ἀπὸ κοινωνικὲς ἐκρήξεις μὲ ἀπρόβλεπτες πολιτικὲς συνέπειες.

Ἡ σταθερότητα τῆς Εὐρώπης στηρίχθηκε στὴν στρατιωτικὴ προστασία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ ἀμερικανικὴ προσφορὰ ἀποσκοποῦσε νὰ κρατήσῃ τὴν Δυτικὴ Εὐρώπην προσηλωμένην στὸ ἀγγλο-σαξονικὸ στρατόπεδο νὰ ἀποτρέψῃ ἓνα ἐνδεχόμενο εὐρασιατικὸ πολιτικὸ σύνολο. Ὁ προβλεπόμενος περιορισμὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ ρόλου στὴν Εὐρώπην ἐπαναφέρει τὰ φαντάσματα τοῦ παρελθόντος.

Ἡ γεωπολιτικὴ συρρίκνωση καὶ οἱ ἐξευτελισμοὶ τούς ὁποίους τῆς ἐπεσώρευσε ἡ δυτικὴ ἀλαζονεία ἔχουν δημιουργήσει στὴν Ρωσία ἓνα βαθύ αἶσθημα ταπείνωσης καὶ ρεβανσισμού. Στερημένη ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴν προστασία καὶ ἀποσταθεροποιημένη ἐσωτερικά ἀπὸ τὰ οἰκονομικό-κοινωνικά προβλήματα, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση θὰ βρεθεῖ σὲ ἐπισηφαλῇ διαπραγματευτικῇ θέσῃ ἀπέναντι στὸν ἀναθεωρητικὸ γείτονά της.

Ἀνατέλλουν δύσκολες ἡμέρες, οἱ ὁποῖες σηματοδοτοῦν τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸ ἐξηκονταετὲς διάλειμμα τῆς τραγικῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας. Οἱ Εὐρωπαῖοι, ἀντὶ νὰ ἐφησυχάζουν, πρέπει νὰ προετοιμάζονται ἠθικά καὶ ὑλικά. Ἡ Εὐρώπη χρειάζεται ἡγεσίᾳ κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Churchill καὶ τοῦ De Gaulle— ὄχι τοῦ Chamberlain. Τέτοιες προσωπικότητες δὲν ἀνευρίσκονται στοὺς σημερινούς Δυτικό-εὐρωπαίους πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι γεννήθηκαν ἀμέσως πρὶν ἢ μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιον Πόλεμον. Ἐπομένως, ἡ τέως Ἀνατολικὴ Εὐρώπη μετατρέπεται σὲ ἐφεδρεία τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἄραγε σύμπτωση ὅτι ἡ ἰσχυρότερη εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ προσωπικότητα, ἡ Ἀγγελὰ Μέρκελ, προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Γερμανία;

Ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ γερμανικὸ παράδειγμα. Κατὰ τὰ φαινόμενα δὲν ἤλθε ἀκόμη ἡ στιγμή. Ἡ ὑποψηφιότητα τῆς Vaira Vike-Freiberga, ἡ εὐκαιρία, ἀφέθηκε ἀνεκμετάλλευτη— παρὰ τίς ἐκκλήσεις ἀπὸ προσωπικότητες ὅπως ἡ Simone Veil. Ἡ Εὐρώπη στερήθηκε μία Πρόεδρο μὲ βαθειὰ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία, μὲ θάρρος, μὲ δημοκρατικὲς πεποιθήσεις καὶ πράξη, μὲ προσωπικὴ καὶ κληρονομημένη ἐμπειρία ἀπὸ τὸν ρωσικὸ κόσμον. Δὲν ἀξιοποίησε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπομακρυνθεῖ, συμβολικά καὶ πολιτικά, ἀπὸ τὴν ἐθελοτυφλίαν, τὴν ὑπεροψίαν, τὴν ἐσωστρέφειαν καὶ τὴν ἀντιδημοκρατικότητα· ἀπὸ ὅ,τι, δηλαδή, μοιάζει νὰ διέπει τίς πολιτικὲς καὶ διοικητικὲς ἐλίτ περὶ τὸν πόλον τῶν Βρυξελλῶν.

Ὡς τὴν ἐπόμενην κρίση, ἡ Εὐρώπη κινδυνεύει νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ζεῖ στὸν, κατὰ Hubert Vedrine, κόσμον τῶν παραμυθιῶν. Τὸ μόνον στοιχεῖο αἰσιοδοξίας ἔγκειται στὸ ὅτι ἡ ὑποψηφιότητα τῆς Vaira Vike-Freiberga δημιούργησε ἐλπίδες καὶ προκάλεσε κινητοποιήσεις, ἔστω καὶ ἀνεπαρκεῖς. Εἶναι, ἴσως, ἓνα βῆμα γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἓνας ἐναλλακτικὸς ἰδεολογικὸς καὶ συμβολικὸς εὐρωπαϊκὸς πόλος.

(βλ. http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article6926160.ece)

***Ὁ κ. Γεώργιος-Στυλιανὸς Πρεβελάκης εἶναι Καθηγητὴς στὴ Σορβὸννη καὶ NBG Senior Research Fellow, Hellenic Observatory, LSE.**